

АЗІЗ ПРОТИ КІПРУ (AZIZ v. CYPRUS)

У справі «Азіз проти Кіпру»

Європейський суд з прав людини (друга секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли судді:

- п. Ж.-П. Коста (J.-P. Costa), голова
- п. А. Б. Бака (A. B. Vaka)
- п. Л. Лукайдес (L. Loucaides)
- п. К. Бірсан (C. Birsan)
- п. К. Юнгвірт (K. Jungwiert)
- п. М. Угрекхелідзе (M. Ugrekhelidze)
- пані А. Мулароні (A. Mularoni),
- а також п. Т. Л. Ерлі (T. L. Early), заступник секретаря секції,

після нарад за зачиненими дверима 8 квітня 2003 року та 1 червня 2004 року постановляє таке рішення, ухвалене в останній із зазначених днів:

ПРОЦЕДУРА

1. Справу розпочато за заявою (№ 69949/01) проти Республіки Кіпр, поданою до Суду на підставі статті 34 Конвенції про захист прав людини та основних свобод (Конвенція) громадянином Кіпру п. Ібрагімом Азізом (*Ibrahim Aziz*) (заявник) 25 травня 2001 року.

2. На судовому засіданні заявника представляли адвокати адвокатської контори «Дракос С. і партнери» (*Drakos S. & Associates*), які практикують у Нікосії (*Nicosia*). Уряд Кіпру (Уряд) представляла його уповноважена особа п. С. Нікітас (*S. Nikitas*), генеральний прокурор Республіки Кіпр.

3. Заявник скаржився, на підставі статті 3 Першого протоколу, взятої окремо або разом зі статтею 14 Конвенції, що його було позбавлено можливості здійснити його право голосу через національне походження та/або належність до національної меншини.

4. Заяву було передано до третьої секції Суду (пункт 1 правила 52 Регламенту Суду). Зі складу секції, що мала розглядати цю справу (пункт 1 статті 27 Конвенції), було створено палату відповідно до пункту 1 правила 26.

5. 1 листопада 2001 року Суд змінив склад своїх секцій (пункт 1 правила 25). Цю справу було передано на розгляд другій секції в новому складі.

6. 23 квітня 2002 року Суд прийняв рішення про припинення вивчення скаргу заявника і оголосив заяву частково неприйнятною.

7. Ухвалою від 8 квітня 2003 року Суд оголосив решту заяви прийнятною стосовно скаргу, зазначених вище (пункт 3).

8. Заявник та Уряд подали свої зауваження щодо суті справи (пункт 1 правила 59).

ЩОДО ФАКТІВ

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

9. Заявник народився у 1938 році і проживає в Нікосії.

10. 30 січня 2001 року заявник звернувся до міністра внутрішніх справ з клопотанням про внесення його до списків виборців для участі в парламентських виборах 27 травня 2001 року.

11. 8 лютого 2001 року Міністерство внутрішніх справ відмовило заявникові у внесенні його до списку, зазначивши, що, згідно зі статтею 63 Конституції, члени турецько-кіпріотської громади не можуть бути у списку виборців, до якого внесені греки-кіпріоти. Міністерство повідомило заявника, що клопотання перебуває на розгляді у генерального прокурора Республіки і його поінформують про будь-які результати.

12. 27 квітня 2001 року заявник оскаржив рішення Міністерства внутрішніх справ у Верховному суді. Він посилався на статтю 3 Першого протоколу і стверджував, що після розпуску Палати громад Уряд Кіпру не спромігся скласти два окремих списки виборців з метою захисту виборчих прав членів обох громад.

13. 23 травня 2001 року Верховний суд відхилив скаргу на таких підставах:

«... Право голосу безпосередньо пов'язане з принципом стримувань і противаг, який передбачає складання окремих списків виборців та окремі вибори представників кожної громади. Демократичний принцип "одна особа — один голос за місцем проживання" не дає суду права брати на себе повноваження змінювати Конституцію. Це поза нашою компетенцією, і судові органи не можуть вимагати таких повноважень. Це б суперечило принципу поділу влади, що лежить в основі Конституції...

Стаття 63 міститься в частині IV Конституції, яка регулює питання стосовно Палати представників і передбачає складання окремих списків виборців, до яких входять члени кожної громади. Заявник належить до турецької громади і є одним із небагатьох турків-кіпріотів, які проживають на території тієї частини Кіпру, що контролюється Республікою Кіпр. Висунуті заявником звинувачення в посяганні на

права осіб турецького походження та його законослухняність не є підставою для зміни положень Конституції, які стосуються виборів членів законодавчого органу.

Стаття 5 Закону обумовлює право голосу положеннями статті 63 Конституції. Як впливає зі звернення його адвоката, заявник погоджується, що застереження щодо права голосу, яке міститься у статті 5, якщо її тлумачити буквально, виключає можливість внесення до списків виборців будь-якої особи, яка не є членом грецької громади Кіпру. Однак він вважав, що це застереження слід тлумачити з огляду на існуючу ситуацію в Кіпрі, яка унеможливує внесення до списків виборців членів турецької громади. Зважаючи на це, слід було б припустити, що, приймаючи статтю 5 Закону, Палата представників враховувала ці реалії та неможливість внесення членів турецької громади до списків виборців. Таким чином, це виправдовувало тлумачення застереження, яке міститься у статті 5, як такого, що стосується лише тих положень статті 63 Конституції, дію яких було призупинено.

Погодитися з тлумаченням статті 5, запропонованим заявником, означало б змінити її зміст. Той факт, що законодавець, зваживши всі кіпрські реалії, вирішив співвіднести право, гарантоване статтею 5, із застереженням, викладеним у статті 63, підтверджує протилежне тому, що пропонує заявник; він свідчить про намір законодавчого органу узгодити складання списків виборців зі статутними положеннями статті 63. Зі змісту статті 5 ми доходимо висновку, що наміром законодавчого органу було співвіднести право голосу із застереженнями всіх положень статті 63. Цей висновок спростовує твердження про неправомірність оскаржуваного адміністративного рішення.

Другою підставою, на яку спирається заявник у своїй скарзі, є закон необхідності. Необхідність включення його до списків виборців постала внаслідок неможливості складання списків виборців турецької громади. З огляду на ці обставини, п. Дракос заявив, що включення заявника до списків виборців грецької громади є виправданим і надає йому право на участь як виборця в наступних парламентських виборах. Підставою для цього був факт проживання заявника на території, що контролюється Республікою Кіпр, те, що він там працює і має ті самі права та обов'язки, що й будь-який інший громадянин. ...

Визначення необхідності, про яку стверджує заявник, та застосування відповідних заходів ... є прерогативою законодавчої влади. Компетенція суду обмежується визначенням конституційності закону, якщо таке питання постає у справі, поданій на його розгляд. ... У завдання суду не входить визначення необхідності заповнювати прогалини у дії положень конституційних законів чи вживати заходів для їх усунення, а саме цього вимагає заявник у своїй скарзі».

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ПРАВО І ПРАКТИКА

14. Статті 31, 62 та 63 Конституції Кіпру передбачають:

Стаття 31

«Відповідно до положень Конституції та будь-яких прийнятих згідно з Конституцією положень виборчого законодавства Республіки або компетентної Палати громад, кожний громадянин має право брати участь в усіх виборах, що проводяться відповідно до Конституції чи будь-якого такого законодавства».

Стаття 62

«1. Кількість депутатів становить п'ятдесят осіб:

Ця кількість може бути змінена за рішенням Палати представників, яке ухвалюється двома третинами від загальної кількості депутатів, обраних грецькою громадою, та двома третинами депутатів, обраних турецькою громадою.

2. Із загальної кількості депутатів, встановленої у пункті 1 цієї статті, сімдесят відсотків обираються грецькою громадою, а тридцять — турецькою, кожною громадою окремо, а в разі виборів, у яких кількість кандидатів перевищує кількість місць, — шляхом загального прямого і таємного голосування, яке відбувається в один і той самий день. ...»

Стаття 63

«1. Згідно з пунктом 2 цієї статті, всі громадяни Республіки, які досягли 21 року, у разі виконання відповідних умов, передбачених Законом про вибори, мають право на реєстрацію як виборців у грецьких чи турецьких виборчих списках.

При цьому члени грецької громади можуть зареєструватися лише у грецькому виборчому списку, а члени турецької громади — лише в турецькому виборчому списку.

2. Ніхто не може бути внесений до виборчого списку як виборець, якщо він не відповідає вимогам реєстрації, встановленим Законом про вибори».

Стаття 5 Закону про вибори членів Палати представників від 1979 року (Закон 72/79) передбачає:

«Право на участь у виборах належить усім особам, які відповідають вимогам, викладеним у статті 63 Конституції, тобто громадянам Республіки, які досягли 21 року і строк постійного проживання яких у Кіпрі на день, встановлений міністром внутрішніх справ шляхом публікації в Офіційних відомостях Республіки (*Official Gazette of the Republic*) як день набуття виборчого цензу, становить не менше шести місяців».

Стаття 146 Конституції Кіпру надає Верховному суду виключну юрисдикцію щодо ухвалення остаточного рішення стосовно звернень до нього зі скаргами, — зокрема на рішення, дію або бездіяльність будь-якої установи,

особи чи органу влади, що здійснюють виконавчі або адміністративні функції, — з твердженням про те, що таке рішення, дія або бездіяльність суперечать будь-якому положенню Конституції чи закону або здійснені з перевищенням влади чи зловживанням владою, яка надана такій установі, особі чи органу влади.

ЩОДО ПРАВА

I. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 3 ПЕРШОГО ПРОТОКОЛУ

15. Заявник скаржився на позбавлення його можливості здійснити своє виборче право в парламентських виборах 27 травня 2001 року, що суперечить статті 3 Першого протоколу, де передбачено:

«Високі Договірні Сторони зобов'язуються проводити вільні вибори з розумною періодичністю шляхом таємного голосування в умовах, які забезпечуватимуть вільне вираження думки народу у виборі законодавчого органу».

А. Подання сторін

1. Заявник

16. Заявник підкреслював, що стаття 31 Конституції гарантує кожному громадянину, зокрема і йому, право на участь у виборах. Він заявляв, що діяльність Палати турецької громади було припинено у 1963 році, а Палати грецької громади було скасовано у 1965 році. Попри це, він стверджував, що в своєму рішенні Верховний суд поставився до нього як до члена турецької громади, незважаючи на той факт, що на вільній, контрольованій урядом території цієї громади більше не існує. Заявник доводив, що в цій частині Кіпру більше немає громад, там проживають громадяни Республіки різного етнічного походження. Верховний суд міг би ухвалити, що положення Закону 72/79 є антиконституційними і перешкоджають заявникові у здійсненні його виборчого права. Окрім того, Верховний суд не застосував у його справі закон необхідності, як це було зроблено в багатьох подібних випадках, а тлумачив відповідні конституційні та інші законодавчі положення вузько і без дотримання духу Конституції.

17. Насамкінець, заявник доводив, що його справа явно відрізняється від справи «Матьйо-Могін і Клерфайт проти Бельгії» (*Mathieu-Mohin and Clerfayt v. Belgium*); рішення від 2 березня 1987 року, серія А, № 113). У зазначеній справі механізм здійснення особою свого виборчого права існував на практиці і захід, що оскаржувався, мав тимчасовий характер через триваючу еволюцію законодавчих функцій Бельгійської держави. Заявник, навпаки, мав лише теоретичне право голосу відповідно до Конституції Кіпру і був позбавлений права на участь у політичному житті держави, яку він обрав місцем свого проживання.

2. Уряд

18. Уряд підкреслив, що стаття 3 Першого протоколу не містить зобов'язання про введення спеціальної системи для призначення законодавчого органу, і Договірні держави мають широкі межі самостійного оцінювання у цьому питанні.

19. Відповідно до статті 2 Конституції, громадяни Республіки мали належати або до грецької, або до турецької громади. Суть конституційної структури, включно з виборчою системою, полягала в тому, що кожна громада бере участь і здійснює функції в державних органах через своїх представників, обраних чи призначених членами своєї громади, згідно з передбаченим відсотком або кількістю, визначеною для кожної громади відповідно до Конституції.

20. Уряд заявив, що, згідно зі статтею 62 Конституції, члени турецької громади не можуть голосувати за членів грецької громади, котрі висувуються кандидатами у виборах на передбачені 70 % місць у палаті, закріплених за грецькою громадою. Так само члени грецької громади не можуть голосувати за членів турецької громади, які висувуються кандидатами у виборах на передбачену решту 30 % місць у палаті, закріплених за турецькою громадою. Кожний окремих член однієї з двох громад має голосувати та обирати представників своєї власної громади з членів цієї громади. На викладених вище підставах у пункті 1 статті 63 передбачено, що виборці мають бути зареєстровані або в турецькому, або у грецькому списках виборців, згідно з належністю до тієї чи іншої громади, тобто члени кожної з двох громад не можуть бути зареєстровані у списках виборців іншої громади.

21. Турецька громада, до якої належав заявник, припинила свою участь у конституційних органах держави, і після окупації північної частини острова члени двох громад проживають окремо. Заявник був членом нечисленної турецько-кіпріотської громади (близько 1 089 осіб), члени якої проживають на неокупованій території Кіпру. Але, через відсутність однієї з двох громад, на практиці уряд Республіки та Палата представників склалися лише з представників однієї громади. Виходячи з цього, Уряд стверджував, що не виборча система позбавила заявника можливості взяти участь у виборах до законодавчого органу, а радше відсутність більшості турецької громади унеможливила його участь у голосуванні як члена турецької громади за кандидатів, що є її членами.

22. Будь-які дії Уряду з метою надання змоги членам турецької громади, які проживають на неокупованій частині території, брати участь у виборах означали б відхід від конституційної системи, створеної з метою надання особливих політичних прав турецькій громаді, і могли б бути неправильно сприйняті як спроба введення нової, не вигідної для цієї громади системи, тимчасом як політичну ситуацію в країні можна було б охарактеризувати як гостру. Справа заявника стосувалася не обмеження права голосу за певних умов, а всієї виборчої системи відповідно до пункту 2 статті 62 Конституції.

23. На підтримку своїх аргументів Уряд посилався на справу «Мат'їо-Могін і Клерфайт проти Бельгії», згадану вище, в якій Суд підкреслив, що виборча система має визначатися з огляду на політичний розвиток даної країни, проте не слід забувати і про загальні умови (там само, п. 54 та 57). У зв'язку з цим Уряд відзначав, що вибори на Кіпрі, якщо розглядати та оцінювати їх з позицій всеосяжності конституційних заходів, проводилися з легітимною метою і відповідали умові пропорційності.

24. Насамкінець, Уряд стверджував, що, не взявши участь у виборах до турецької громади, згідно з пунктом 2 статті 62, заявник не зміг би взяти участь у виборах до Палати представників, беручи до уваги її склад. Система виборів до законодавчого органу, відповідно до пункту 2 статті 62, входить до загальної державної системи, що спирається на дві громади, охоплює всі адміністративні й політичні інституції та передбачає розподіл їхніх повноважень. За конкретних обставин наявність виборчої системи, яка забезпечувала турецькій громаді представництво в парламенті, не була нерозумною, навіть якби внаслідок утримання цієї громади від голосування незначна кількість її членів не змогла проголосувати за кандидатів від цієї громади. Інакше дуже незначна частина населення (менше 2 %) контролювала б 30 % депутатського складу Палати представників, а це було б абсолютно недемократично.

В. Оцінка Суду

1. Загальні принципи

25. Тимчасом як стаття 3 Першого протоколу зобов'язує Високі Договірні Сторони проводити вибори, які забезпечують вільне вираження думки народу, практикою Суду встановлено, що вона гарантує права особи, зокрема право обирати і бути обраним. Попри те, що ці права є запорукою демократії та верховенства права, вони не є абсолютними і можуть підлягати обмеженню. Договірні держави мають широкі межі самостійного оцінювання у цьому питанні, але Суд — як остання інстанція — має визначити, чи було дотримано вимог статті 3 Першого протоколу; він має переконатися, що застереження не обмежують права, про які йдеться, настільки, щоб була спотворена сама їхня суть і вони стали неефективними; що ці застереження застосовуються з легітимною метою; а також що застосовані заходи не є непропорційними (див. «Мат'їо-Могін і Клерфайт проти Бельгії», згадуване вище, п. 52, та новіші — «Метьюз проти Сполученого Королівства (*Matthews v. the United Kingdom*) [GC], № 24833/94, п. 63, ECHR 1999-I; «Лабіта проти Італії» (*Labita v. Italy*) [GC], № 26772/95, п. 201, ECHR 2000-IV; та «Подкользіна проти Латвії» (*Podkolzina v. Latvia*), № 46726/99, п. 33, ECHR 2002-II).

2. Застосування в цій справі

26. Суд зауважує, що Конституція Кіпру набрала чинності в серпні 1960 року. Стаття 63 Конституції передбачає два окремі виборчі списки, один — для

греко-кіпріотської, другий — для турецько-кіпріотської громад. Проте участь у парламенті членів турецько-кіпріотської громади була тимчасово припинена через надзвичайні події, що розпочалися у 1963 році. Відтоді стало неможливим застосовувати на практиці відповідні статті Конституції, які передбачають представництво турецько-кіпріотської громади в парламенті та квоти, закріплені за кожною з громад.

27. Рішенням у справі заявника Верховний суд постановив, що стаття 63 Конституції Кіпру та стаття 5 Закону № 72/79 (стосовно виборів членів парламенту) не забезпечують участі членів турецько-кіпріотської громади, які проживають у контрольованій Урядом частині Кіпру, в голосуванні під час парламентських виборів і підтвердив, що не може втручатися на підставі закону необхідності, щоб заповнювати відповідні прогалини в законодавстві.

28. Хоч Суд і зауважує, що держави користуються значною свободою, встановлюючи правила в межах їхнього конституційного устрою, які регулюють парламентські вибори та склад парламенту, і що відповідні критерії можуть скасовуватися залежно від історичних та політичних чинників, властивих кожній державі, ці правила не повинні позбавляти окремих осіб або групи людей можливості брати участь у політичному житті країни, і зокрема у виборах до законодавчого органу, право на яку гарантоване як Конвенцією, так і конституціями всіх Договірних держав.

29. У цій справі Суд відзначає, що і без того складна ситуація на Кіпрі погіршилася внаслідок окупації Північного Кіпру турецькими військами, і така ситуація триває впродовж останніх тридцяти років. Він також зауважує, що, попри визнання відповідних положень Конституції неефективними, існує явна прогалина в законодавстві щодо вирішення подальших проблем. Внаслідок цього заявник як член турецько-кіпріотської громади, який проживає на контрольованій Урядом території Кіпру, був повністю позбавлений будь-якої можливості виразити свою думку під час виборів членів Палати представників країни, громадянином якої він є і де завжди жив.

30. З огляду на викладені вище обставини, Суд вважає, що було порушено саму суть виборчого права заявника, гарантованого статтею 3 Першого протоколу. Отже, було допущено порушення цього положення.

II. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 14 КОНВЕНЦІЇ

31. Заявник скаржився, що він не отримав можливості здійснити свої виборчі права з причини свого національного походження та/або належності до національної меншини, що суперечить статті 14 Конвенції, в якій зазначено:

«Здійснення прав і свобод, викладених у цій Конвенції, гарантується без будь-якої дискримінації за ознакою статі, раси, кольору шкіри, мови,

релігії, політичних чи інших переконань, національного або соціального походження, належності до національних меншин, майнового стану, народження або інших обставин».

А. Подання сторін

1. Заявник

32. Заявник доводив, що після конституційної кризи 1964 року уряд Кіпру ухвалив низку законів щодо дотримання прав людини. Однак ці закони стосувалися лише греків-кіпріотів, не було прийнято жодного положення із забезпечення прав турків-кіпріотів. Як наслідок, починаючи з 1964 року, понад тисяча турків-кіпріотів, зокрема і заявник, які проживали у вільній зоні, вже не змогли здійснити своє основне право обирати або виставляти свою кандидатуру на парламентських виборах. Незважаючи на те, що кіпрським органам влади було відомо про позбавлення цієї частини населення громадянських прав, вони не вжили заходів для поліпшення ситуації. Більше того, заявник стверджував, що Верховний суд не застосував закон необхідності для вирішення його справи через те, що він — турок-кіпріот, хоч у багатьох інших подібних випадках це було зроблено. Отже, він заявляв, що був позбавлений права голосу виключно через своє національне походження.

2. Уряд

33. Уряд наполягав, що питання на підставі статті 14 Конвенції не постає, оскільки ситуація, в якій опинився заявник, не схожа на ситуацію виборців, які були членами грецької громади і як такі голосували за кандидатів від своєї громади.

В. Оцінка Суду

1. Основні принципи

34. Згідно з практикою Суду, для цілей статті 14 Конвенції відмінність у поводженні є дискримінаційною, якщо вона «не має об'єктивних і розумних підстав», тобто якщо вона не здійснюється з «легітимною метою» або якщо не існує «розумної пропорційності між застосованими засобами та метою, яку належить реалізувати» (див. «Тлімменос проти Греції» (*Thlimmenos v. Greece*) [GC], № 34369/97, п. 44, ECHR 2000-IV). До того ж Договірні держави користуються певними межами самостійного оцінювання у визначенні, наскільки відмінності в інших подібних ситуаціях виправдовують різне поводження (див. «Вілліс проти Сполученого Королівства» (*Willis v. the United Kingdom*), № 36042/97, п. 39, ECHR 2002-IV).

35. Суд також зауважує, що стаття 14 не існує незалежно, а відіграє важливу роль, доповнюючи інші положення Конвенції та протоколів, оскільки вона

захищає окремих осіб, які опинилися в подібних ситуаціях, від будь-якої дискримінації у здійсненні прав, викладених у цих положеннях. Якщо застосовується певна стаття Конвенції, окремо чи разом зі статтею 14, і визнано окреме порушення цієї статті, у Суду також зазвичай не виникає потреби розглядати справу на підставі статті 14, проте якщо основним аспектом справи є безперечна несправедливість у поводженні при здійсненні права, яке оскаржується, виникає зовсім інша ситуація (див. рішення у справі «Даджен проти Сполученого Королівства» (*Dudgeon v. the United Kingdom*) від 22 жовтня 1981 року, серія А, № 45, с. 26, п. 67; «Шассанью та інші проти Франції» (*Chassagnou and Others v. France*) [GC], № 25088/94, 28331/95 та 28443/95, п. 89, ECHR 1999-III).

2. Застосування в цій справі

36. Суд вважає, що в цій справі скарга на підставі статті 14 не є простим підтвердженням скарги заявника за статтею 3 Першого протоколу. Суд зауважує, що заявник був громадянином Кіпру і проживав на контрольованій Урядом території Кіпру. Він зауважує, що відмінне поводження в цій справі спричинене тим, що заявник був турком-кіпріотом. З конституційних положень, які регулюють виборчі права греків-кіпріотів та турків-кіпріотів, випливало, що їх практична реалізація стала неможливою.

37. Хоч Суд і бере до уваги аргументи Уряду, він вважає, що вони не можуть виправдати цю відмінність об'єктивними та розумними підставами, зокрема з огляду на той факт, що турки-кіпріоти, які перебувають у тій самій ситуації, що й заявник, позбавлені можливості голосувати на будь-яких парламентських виборах.

38. Отже, Суд доходить висновку, що існує явно неоднакове поводження щодо здійснення права, яке оспорується і яке має вважатися основним аспектом справи. Таким чином, допущено порушення статті 14 Конвенції у поєднанні зі статтею 3 Першого протоколу.

III. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

39. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткову компенсацію, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливу сатисфакцію».

А. Шкода

40. Заявник стверджував, що впродовж сорока років він був політично активним, але його було позбавлено можливості голосувати або виставляти свою кандидатуру на парламентських виборах виключно на тій підставі, що він — турок-кіпріот. Він наполягав, що це вплинуло на його соціальний статус та репутацію в громаді. На його думку, через те що він проживав у Південному

Кіпрі, він отримував погрози від агентів «Турецької Республіки Північний Кіпр», а північна преса та засоби інформації осуджували його за зраду. З огляду на це, заявник вимагав 50 000 кіпрських фунтів як компенсацію за страждання, неприємності та психологічні травми, яких він зазнав у результаті сорокарічної відмови у його праві голосу. У зв'язку з цим він пояснив, що розмір вимоги визначений з урахуванням всіх парламентських виборів, починаючи з 1964 року.

41. Уряд стверджував, що скарги заявника до Верховного суду, так само як і до Європейського суду, стосуються лише його права голосу на парламентських виборах 2001 року, а не права висувати свою кандидатуру на цих чи будь-яких інших виборах, що відбувалися раніше. На думку Уряду, не можна стверджувати, що саме існування положень Конституції та Закону про вибори, без посилення на їхні фактичні наслідки, спричиняло страждання, неприємності та психологічні травми заявника щоразу під час парламентських виборів, починаючи з 1964 року, явним позбавленням або ненаданням йому права голосу. Заявник дізнався про те, що не зможе взяти участь у виборах 2001 року, після відхилення його заяви про реєстрацію та відповідного рішення Верховного суду. Хоч Уряд і не заперечував, що заявник, вочевидь, зазнав страждань через неможливість здійснення свого права голосу під час парламентських виборів 2001 року, він зауважив, що вимоги відшкодування за «неприємності» та «психологічні травми» є необґрунтованими.

42. Уряд також доводив, що за конкретних обставин справи, особливо з огляду на політичну ситуацію на острові, конституційні заходи, передбачені на користь громади заявника, та делікатність питань, пов'язаних з реформуванням виборчої системи, вина Уряду не є такою, щоб присуджувати за неї відшкодування. Отже, на його думку, будь-яке визнання порушення і подальші зобов'язання, покладені на Уряд, самі по собі становитимуть для заявника справедливу сатисфакцію.

43. Суд зазначає, що в цій справі Уряд Кіпру повинен вжити таких заходів, які він вважає доцільними для виконання своїх зобов'язань щодо забезпечення права голосу відповідно до цього рішення. На цій підставі Суд вважає, що обов'язкове реформування виборчої системи в поєднанні з висновками цього рішення становлять достатню справедливу сатисфакцію.

В. Судові витрати

44. Заявник вимагав 4 097,30 кіпрського фунта включно з податком на додану вартість як відшкодування судових витрат, яких він зазнав під час провадження у Верховному суді (1 436,80 кіпрського фунта) та Європейському суді (2 660,50). У зв'язку з цим він надав дві відомості витрат у справі з відповідними сумами.

45. Уряд залишив це питання на розсуд Суду в разі визнання порушення, пославшись лише на загальні принципи, встановлені Судом щодо можливих виплат у подібних випадках.

46. Суд нагадує, що відшкодуванню на підставі статті 41 Конвенції підлягають лише фактичні та необхідні судові витрати, розмір яких є розумним (див., серед інших джерел, «Ніколова проти Болгарії» (*Nikolova v. Bulgaria*) [GC] від 25 березня 1999 року, № 31195/96, п. 79, та «Сміт і Грейді проти Сполученого Королівства» (*Smith and Grady v. the United Kingdom*) (справедлива сатисфакція), № 33985/96 та 33986/96, п. 28, ECHR 2000-IX). Вони можуть включати внутрішні судові витрати, які були фактичними та необхідними для того, щоб запобігти або відшкодувати порушення Конвенції (див., наприклад, «І. J. L., G. M. R. і А. К. Р. проти Сполученого Королівства» (*I. J. L., G. M. R. and A. K. P. v. the United Kingdom*) (стаття 41) від 25 вересня 2001 року, № 29522/95, 30056/96 і 30574/96, п. 18).

47. Хоч Суд і не має сумнівів стосовно фактичності заявлених витрат, він відзначає, що заявник надав лише дві квитанції, що стосувалися витрат, включених до відомості витрат у справі. Вони були пов'язані з перекладом рішення Верховного суду. Крім того, цілком очевидно, що заявник зазнав витрат на підготовку його справи та інших різноманітних витрат, включно з відправкою факсимільних повідомлень та поштовими витратами. З огляду на це, керуючись принципом справедливості, як того вимагає стаття 41, Суд вважає за розумне присудити 3 500 євро за цим пунктом з конвертацією у кіпрські фунти за курсом на день розрахунку.

С. Відсотки у разі несвоєчасної сплати

48. Суд вважає, що в разі несвоєчасної сплати мають бути нараховані відсотки в розмірі граничної кредитної ставки Європейського центрального банку плюс три відсоткові пункти.

НА ЦИХ ПІДСТАВАХ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Постановляє*, що було допущено порушення статті 3 Першого протоколу.
2. *Постановляє*, що було допущено порушення статті 14 Конвенції, взятої разом зі статтею 3 Першого протоколу.
3. *Постановляє*, що визнання цих порушень становить достатню справедливу сатисфакцію за моральну шкоду, якої зазнав заявник.
4. *Постановляє*,
 - а) що протягом тримісячного строку від дня, коли це рішення стане остаточним, держава-відповідач, відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, повинна виплатити заявникові 3 500 (три тисячі п'ятсот) євро як компенсацію за судові витрати з конвертацією їх у національну валюту держави-відповідача за обмінним курсом на день розрахунку плюс будь-який податок, що може стягуватися;
 - б) що зі спливом зазначених вище трьох місяців і до остаточного розрахунку на названу суму нараховуватимуться прості відсотки в розмірі граничної

кредитної ставки Європейського центрального банку, яка діє упродовж періоду прострочення виплати, плюс три відсоткові пункти.

5. *Відхиляє* решту вимог заявника про справедливу сатисфакцію.

Учинено англійською мовою і повідомлено у письмовій формі 22 червня 2004 року, відповідно до пунктів 2 і 3 правила 77 Регламенту Суду.

Підпис: Т. Л. Ерлі,
заступник секретаря

Підпис: Ж.-П. Коста,
голова